യോഗവാസിഷ്ഠഃ/പ്രകരണമ് 6
(നിർവാണപ്രകരണം ഉത്തരാർധം)/സർഗം 129

ശ്രീരാമ ഉവാച .
തയോർദ്വയോർമുനിശ്രേഷ്ഠ സംപന്നം കിമതഃ പരമ് .
പശ്ചാദ്വിപശ്ചിതോസ്തസ്യ രുദ്ധയോർവൈ വിപശ്ചിതോഃ .. 1
ശ്രീവസിഷ്ഠ ഉവാച .
തയോരേകശ്ചിരാഭ്യസ്തവാസനാവിവശീകൃതഃ .
ഭ്രമന്ദ്വീപേഷു ദേഹൗഘൈസ്താമേവ പദവീം ഗതഃ .. 2
തഥൈവാവരണാംസ്ത്യക്ത്വാ പരമാകാശകോടരേ .
പശ്യൻസംസാരലക്ഷാണി തഥൈവാദ്യാപി സംസ്ഥിതഃ .. 3
തയോർദ്വിതീയഃ സ്വാഭ്യസ്താദാദാവാസംഗതേർവശാത് .
ത്യക്തവാൻപ്രഭ്രമദ്ദേഹൈരദ്യ ശൈലേ മൃഗഃ സ്ഥിതഃ .. 4
ശ്രീരാമ ഉവാച .
ഏകൈവ വാസനാ ബ്രഹ്മന്യാ ചതുർണാം സദോദിതാ .
നാനാതാം സാ കഥം പ്രാപ്താ ഹീനോത്തമഫലപ്രദാമ് .. 5
ശ്രീവസിഷ്ഠ ഉവാച .
സ്വഭ്യസ്താ വാസനാ ജന്തോർദേശകാലക്രിയാവശാത് .
തനുദാർഢ്യാന്യതാമേതി ഘനദാർഢ്യൈതി നാന്യതാമ് .. 6
ദേശകാലക്രിയാദ്യേതദേകതാ വാസനൈകതാ .
തയോര്യദേവ ബലവത്തദേവ ജയതി ക്ഷണാത് .. 7
ഏവം വിഭാഗേനൈതേഽത്ര ചത്വാരഃ സമവസ്ഥിതാഃ .
കൃഷ്യന്തേ ദ്വാവവിദ്യാർഥമന്യോ മുക്തോ മൃഗോഽപരഃ ..8
നാദ്യാപി തൈരവിദ്യായാ ലബ്ധോഽന്തോ ഭ്രാന്തിബുദ്ധിഭിഃ .
അനന്തേയമവിദ്യേയമജ്ഞാനപരിബൃംഹിതാ .. 9
ക്ഷിപ്രേണ ശാന്താ ഭവതി വിജ്ഞാനാലോക ആഗതേ .
അമൂലമേവ ഗലതി തിമിരശ്രീരിവോദയേ .. 10
കാലേനാന്യജഗജ്ജാതം ശൃണു വൃത്തം വിപശ്ചിതഃ .
തസ്മിന്ദൂരതരേ ദേശേ കസ്മിംശ്ചിത്സംസൃതിഭ്രമേ .. 11
ക്വചിദ്ബ്രഹ്മമഹാവ്യോമ്നി കസ്മിംശ്ചിദ്ദൃശ്യമണ്ഡലേ .
തസ്യ ദൃശ്യാത്മനാ പ്രാപ്തേ വസ്തുതോ ബ്രഹ്മരൂപിണി .. 12
സ ഏകഃ ശുഭസംഗത്യാ വിദുഷാം മധ്യമാഗതഃ .
ദൃശ്യം യഥാവദ്വിജ്ഞായ ബ്രഹ്മതാമലമാഗതഃ .. 13
തത്രൈവാശു പരിജ്ഞാനാത്സാഽവിദ്യാ സ ച ദേഹകഃ .
മൃഗതൃഷ്ണാമ്ബ്വിവാശാന്തിമാഗതൗ രാഗതന്ത്രിതൗ .. 14
ഇതി തേ സർവമാഖ്യാതം വിപശ്ചിച്ചേഷ്ടിതം സ്ഫുടമ് .
അനന്തൈവമവിദ്യേയം ബ്രഹ്മവത്തന്മയീ യതഃ .. 15
യേന യത്രൈവ വർഷാണാം ലക്ഷലക്ഷാണി ഗമ്യതേ .
തത്ര തത്ര സ്വഭാവേന ചിതാ കിമപി ലക്ഷ്യതേ .. 16

തദേവാശ്വപരിജ്ഞാതം മിഥ്യാ വിദ്യേതി കഥ്യതേ .
പരിജ്ഞാതം തു തച്ഛാന്തം തഥാ ബ്രഹ്മേതി കഥ്യതേ .. 17
ഭേദോ ന ഭേദസ്തത്രായം ഭേദോ ഽയം യന്മയഃ കില .
തദ്ബ്രഹ്മൈവ ചിദാഭാസം ചിദ്രൂപൈവ ഹി ഭിന്നതാ .. 18
ബ്രഹ്മാണ്ഡമണ്ഡപസ്യാസ്യ ഭ്രമതേത്യവിപശ്ചിതാ .
ലബ്ധോ യുഗശതൈരന്തോ നാവിദ്യായാ വിപശ്ചിതാ .. 19
ശ്രീരാമ ഉവാച .
സ ബ്രഹ്മാണ്ഡകപാടഃ കിം ന സംപ്രാപ്തോ വിപശ്ചിതാ .
ത്വയൈതത്കഥിതം ബ്രഹ്മന്ന കഥം വദതാം വര .. 20
ശ്രീവസിഷ്ഠ ഉവാച .
ജാതേനൈവ വിരിഞ്ചേന പുരാ ബ്രഹ്മാണ്ഡമണ്ഡലമ് .
ദ്വാഭ്യാ-മധസ്താ/ദൂർധ്വാഥ്-സ്വഭു-ജാ+ഭ്യാം പ്രവിദാ-രിതമ് .. 21
ഭാഗസ്തേനോർധ്വതസ്തസ്മാദതിദൂരതരം ഗതഃ .
അതോ ഭാഗോ ഗതോ ഽധസ്താദതിദൂരതരാന്തരമ് .. 22
താവിവാശ്രിത്യ തിഷ്ഠന്തി ജലാദ്യാവരണാസ്തതഃ .
ത ഏവ ച തദാധാരാ ലമ്ബന്തേ സംസ്ഥിതാസ്തയോഃ .. 23
ഏതയോർമധ്യമാകാശം വിദുരണ്ഡകപാടയോഃ .
അപാരാവാരമാനീലമിദമാലക്ഷ്യതേ തു യത് .. 24
ജലാദ്യാവരണാസ്തത്ര ന ലഗന്തി ന സന്തി ച .
തദ്ധി നിർമലമാശൂന്യമാലാനം കല്പക്ലൃപ്തിഭിഃ .. 25
തേന മാർഗേണ യാതോ ഽസൗ വിപശ്ചി-ദൃക്ഷചക്രവത് .
അവിദ്യായാഃ പരീക്ഷാർഥമാമോക്ഷമതിദീക്ഷിതഃ .. 26
ബ്രഹ്മൈവാനന്തരൂപേയമവിദ്യാ തന്മയീ യതഃ .
അതോ ഽസ്തി സാ ഽപരിജ്ഞാതാ പരിജ്ഞാതാ ന വിദ്യതേ .. 27
വിപശ്ചിത ഇതി പ്രാപ്യ ദൂരാദ്ദൂരം പരേ ഽമ്ബരേ .
ജഗദ്രൂപേഷ്വവിദ്യായാ ഭ്രമന്ത്യന്യേഷു കേഷുചിത് .. 28
കശ്ചിന്മുക്തോ മൃഗഃ കശ്ചിത്കൗചിദദ്യാപി തൗ ക്വചിത് .
ഭ്രമതഃ പ്രാക്തനാനല്പസംസ്കാരവിവശീകൃതൗ .. 29
ശ്രീരാമ ഉവാച .
കീദൃശേഷു ക്വ ദൂരേഷു തേ ജഗത്സു വിപശ്ചിതഃ .
ഭ്രമന്തീതി മുനേ ബ്രൂഹി മയി ചേജ്ജായതേ കൃപാ .. 30
കിയത്യധ്വനി സംസാരാസ്തേ ജാതാ യേഷു തേ മുനേ .
മഹദേതദിഹാശ്ചര്യമസ്മാകം കഥിതം ത്വയാ .. 31
ശ്രീവസിഷ്ഠ ഉവാച .
സ്ഥിതൗ വിപശ്ചിതൗ രാമ താവുഭൗ ജഗതോര്യയോഃ .
തേ ഽസ്മാകം ഗോചരം യാതേ ജഗതീ യത്നതോ ഽപി നോ .. 32
തൃതീയോ മൃഗതാം യാതോ വിപശ്ചിദ്യത്ര തിഷ്ഠതി .
സ കദാചിത്സസംസാരോ ഗോചരേ നോ ഽവതിഷ്ഠതേ .. 33
ശ്രീരാമ ഉവാച .
വിപശ്ചിന്മൃഗതാം യാതോ യസ്മിഞ്ജഗതി സംസ്ഥിതഃ .

തജ്ജഗത്ക്വ മഹാബുദ്ധേ യഥാവത്കഥയേതി മേ .. 34
ശ്രീവസിഷ്ഠ ഉവാച .
ദൂരാദ്ദൂരതരം ഗത്വാ പരബ്രഹ്മ-മഹാമ്ബരേ .
മൃഗോ വിപശ്ചിജ്-ജഗതി/ സ-യസ്മിംസ്/തജ്ജഗച്-ഛണു .. 35
തദിദം വിദ്ധി ത്രിജഗദിഹാസൗ സംസ്ഥിതോ മൃഗഃ .
ഇദം തത്പരമാകാശം ദൂരദൂരേ ജഗത്സ്ഥിതമ് .. 36
ശ്രീരാമ ഉവാച .
വിപശ്ചിദസ്മാദേവാസൗ ജഗതസ്താം ഗതിം ഗതഃ .
ഇഹൈവാദ്യ മൃഗോ ജാതഃ കഥമേതത്സമഞ്ജസമ് .. 37
ശ്രീവസിഷ്ഠ ഉവാച .
അവയവാനവയവീ നിത്യം വേത്തി യഥാഖിലാൻ .
തഥാ സർവാനഹം വേദ്മി ബ്രഹ്മണ്യാത്മന്യവസ്ഥിതാൻ .. 38
അനിഷ്ഠിതാൻസസംഹാരാന്നാനാകാരാംസ്തു താൻബഹൂൻ .
മിഥഃ പ്രോതാന്മിഥോദൃശ്യാൻസ്വരൂപാനിവ പാർഥിവാൻ.. 39
തത്ര കസ്മിംശ്ചിദന്യസ്മിന്മാർഗേ്ഽസ്മിന്നിവ തിഷ്ഠതി .
യദ്വൃത്തം കഥിതം രാമ തദേതദ്ഭവതേ മയാ .. 40
വിപശ്ചിതോ്ഽന്യസംസാരേ ദേഹൈർഭ്രാന്താ ദിഗന്തരാൻ .
താനനന്താമ്ബരേ വ്യോമ്നി താവത്കാലമഖിന്നധീഃ .. 41
ഇഹൈവ ഹരിണാ ജാതഃ കസ്മിംശ്ചിദ്ഗിരികന്ദരേ .
കാകതാലീയയോഗേന ഭ്രാന്ത്വാ ഭൂരിജഗദ്ഭ്രമമ് .. 42
സ ജഗന്തി ഭ്രമന്ദൂരേ യസ്മിൻസർഗേ മൃഗഃ സ്ഥിതഃ .
സസർഗോ്ഽയമിതി വ്യോമ്നി കാകതാലീയവത്സ്ഥിതമ് 43

ശ്രീരാമ ഉവാച .
ഏവം ചേത്തദ്വദ ബ്രഹ്മൻകസ്യാം കകുഭി മണ്ഡലേ .
കസ്മിൻകസ്മിംശ്ച ശൈലേ്ഽസൗ വനേ കസ്മിന്മൃഗഃ സ്ഥിതഃ 44
കിം കരോതി കഥം ദൂർവാശ്ചർവയത്യുർവരാസ്പദഃ .
ജാതിം താം ജരഠജ്ഞാനീ കദോദാരാം സ്മരി+ഷ്യതി .. 45
ശ്രീവസിഷ്ഠ ഉവാച .
യോ്ഽസൗ ത്രിഗർതനാഥേന ദത്തഃ ക്രീഡാമൃഗസ്തവ .
സ്ഥിതഃ ക്രീഡാമൃഗാഗാരേ വിദ്ധി തം ത്വം വിപശ്ചിതമ് ..46 .
ശ്രീവാല്മീകിരുവാച .
ശ്രുത്വേതി രാഘവസ്തസ്യാം സഭായാം വിസ്മയാന്വിതഃ .
ബാലകാന്മൃഗമാനേതും പ്രേഷയാമാസ ഭൂരിശഃ .. 47
അഥാനീതോ മൃഗോ മുഗ്ധഃ സഭാം സ്ഫാരാം വിവേശ സഃ .
സർവൈഃ സഭ്യഗണൈർദൃഷ്ടഃ പുഷ്ടിമാംസ്തുഷ്ടിമാനപി .. 48
താരാബിന്ദുയുതം ദേഹബിന്ദുഭിഃ ഖം വിഡമ്ബയൻ .
ദൃഷ്ടിപാതോത്പലാസാരൈഃ സുന്ദരീഃ പരിതർജയൻ .. 49
ആദൃതാനാദൃതസഭൈർനീലാ മരകതത്വിഷഃ .
ധാവംസ്തൃണേച്ഛയാ ലോലം മുഗ്ധൈശ്ചകിതവീക്ഷിതൈഃ .. 50
ഉത്കർണോന്നയനോദ്ഗ്രീവം ക്ഷണഭങ്ഗാവലസ്ഥിതൈഃ .

ഉത്കർണനയനോദ്ഗ്രീവൈഃ സഭ്യാനാകുലയഞ്ജവൈഃ .. 51
മൃഗമാലോക്യ തം ലോകാഃ സരാജമുനിമന്ത്രിണഃ .
അനന്താ ബത മായേതി ചിരമാസൻസ്മയാകുലാഃ .. 52

ആശ്ചര്യചർവണസുവിസ്മിതസർവലോകാ
സർവാവലോകനഘനോത്പലവർഷകൃഷ്ണമ് .
രത്നാംശുജാലകചിതം മൃഗമീക്ഷമാണാ
സാസീത്സഭാ കമലിനീ ലിപിനിർമിതേവ .. 53

ഇത്യാർഷേ ശ്രീവാസിഷ്ഠമഹാരാമായണേ വാത്മീകീയേ മോക്ഷോ-പായേഷു
നിർവാണപ്രകരണേ ഉത്തരാർധേ വിപശ്ചിൻ-മൃഗലാഭോ നാമൈ-കോന+ത്രിദശ-
ദധിക-ശതതമഃ സർഗഃ .. 129 ..
ഓം
****
CHECKED BY GURU P.R.IYER
2.1.2024